

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра філософії
Інститут вищої освіти НАПН України
Польське Товариство філософської педагогіки
імені Броніслава Ф. Трентовського (TRF)

*Під знаком Григорія Сковороди:
зоряний час української культури*

МАТЕРІАЛИ
V Міжнародної науково-практичної конференції
«ПОЛІЛОГ КУЛЬТУР:
СКОВОРОДА, ГОГОЛЬ, ГЕТЕ»

6–7 грудня 2019 року

Харків
ХНПУ – 2020

Література

1. Квіт С.М. Основи герменевтики : навчальний посібник / С.М. Квіт. – К.: Академія, 2003. – 192 с.
2. Кошарний С.О. Біля джерел філософської герменевтики (В. Дільтей та Е. Гуссерль). – К.: Наука, 1992. – 124 с.
3. Машинский С.И. Художественный мир Гоголя. Пособие для учителей – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1979 – 432 с.
4. Гоголь. Повести. Мертвые души: Эксмо; Москва; 2006.

АКТУАЛІЗАЦІЯ СПАДЩИНИ СУХОМЛИНСЬКОГО В ПРОЕКТІ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Омельченко Анна, м. Харків

(Науковий керівник канд. філос. наук, доцент Дроботенко М.О.)

Суспільство ставить перед освітою нові цілі й завдання. Тому сьогодні українська школа знаходиться на шляху ґрунтовних змін. Ухвалений Верховною Радою України Закон «Про освіту» (2017 р.) започатковує масштабні реформи в освіті. Одним з основних документів, спрямованих на реалізацію цих реформ, є Концепція «Нової української школи» – певним чином програма нововведень до середньої освіти в Україні, що має на меті створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а і навички. Демократизація управління та надання закладам загальної середньої освіти професійної свободи, викликали в Україні інноваційний вибух [5, с. 208]

Актуальність теми вбачається в тому, що успішне впровадження нововведень сьогодні неможливе без глибокого вивчення та активного

дослідження шляхів оновлення вітчизняного освітнього дискурсу на основі творчого впровадження в життя педагогічної спадщини.

Мета роботи – дослідження ідей В. Сухомлинського та їх розвиток в педагогічній теорії, філософські основи в практиці сучасної школи.

У сучасний науковий дискурс входить саме та історія, що пов'язана з новітніми національними прагненнями та ідеями. Такою персоналією для сучасного освітнього філософського процесу є В.О. Сухомлинський, філософські ідеї якого випереджали час. Він запропонував унікальний проект Школи Радості в тоталітарній державі та продемонстрував основні положення, що мають вагоме значення для світової філософії освіти. І лише у період незалежності його ідеї утверджуються в Україні, впроваджуються в освітній процес. Найважливішим завданням сучасної філософії освіти є формування нового світогляду, який би зміг неантагоністично розв'язати найгостріші суперечності – як глобальні, так і специфічні для кожного соціуму, насамперед українського [1, с. 960–962]. Основна реформа Міністерства освіти і науки України, яку назвали Новою українською школою, ґрунтується на ключовій ідеї всього теоретичного доробку В.О. Сухомлинського: розвитку особистості шляхом формування практичного світогляду особистості. Проаналізуємо ці положення:

1. Новий зміст освіти заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві.

У Концепції «Нова українська школа» сформовано нове соціальне замовлення: компетенція освіти шляхом реалізації компетентнісного підходу, орієнтація її на «вихід» – у формі розвинутих ключових компетентностей учнів, структури знань, поглядів, ціннісних орієнтирів, їхньої успішної самореалізації у професії та житті, формування особистості, патріота, інноватора, спроможного до конкуренції на ринку праці, розвитку економіки, навчатися неперервно впродовж життя. Роль педагога Нової української школи полягає в його здатності організувати компетентнісне навчання, забезпечити інтегрованість змісту (між предметної та внутрішньопредметної) на засадах основних компетентностей, не за рахунок механічного об'єднання предметів,

а наближення змісту освіти до сенситивних 6 періодів навчання, особливостей відчуття нової інформації.

2. Системний підхід до процесу виховання, який формує цінності.

У працях педагога ми вбачаємо багато ідей, обґрунтувань і описів методики багатогранного підходу до виховання: і в аспекті її розумових здібностей, і психічного, і фізичного стану. В.О. Сухомлинський не ставився до дитини як до учня, а розглядав її як гідну поваги і підтримки особистість у всіх її соціальних проявах. Дуже вагомим показником зміни ставлення до філософії освіти є те, що у перші роки незалежності держави серед суспільства була помітною психологічна направленість на швидкий і легкий заробіток, нині переважає цінність високотехнологічної освіти. Це, може, навіть більш важливо, ніж підвищення економічної сфери, хоча все є взаємопов'язаним. Завдання освітян – максимально педагогізувати суспільство, сім'ю, з тим, щоб забезпечити педагогічно освічене, турботливе ставлення батьків до дітей, адже в сім'ї дитина абсолютно незахищена, і лише відповідальне батьківство допоможе створити цей захист. Лише підвищення психологічної і педагогічної культури, розуміння дитини, гуманізація стосунків батьків і дітей дадуть змогу створити комфортні умови для розвитку дитини в кожній сім'ї та, відповідно, у навчальному закладі.

3. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, вчителем і батьками.

В.О. Сухомлинський започаткував організацію педагогічної освіти батьків. У своєму науковому доробку і практичній діяльності педагог пропонував таку схему роботи з батьками:

1. Організація дружнього, цілеспрямованого батьківського колективу на основі спільних інтересів – виховання дитини.

2. Педагогічна просвіта батьків: лекції та бесіди у педагогічній школі просвітницького характеру, щоб не допустити їхньої зневіри у власних виховних можливостях.

3. Індивідуальні форми роботи з родиною – з батьками без дітей.

4. Систематична організація конференцій, присвячених актуальним питанням навчально-виховної роботи.

В.О. Сухомлинський наголошував на значній ролі батька і матері, старших у сім'ї, зазначаючи: «Людина у своєму моральному розвитку стає такою, яка в неї мати, точніше, яка гармонія любові й волі в її духовному світі»; «...батько народжує і виражає, продовжує, розвиває себе у своєму синові й дочці, вливаючи своє духовне начало з духовним началом матері» [7].

4. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, особистісний розвиток дитини в процесі розвивального навчання.

Лише розвинена особистість стає повноцінним громадянином своєї країни і сприяє найбільш ефективному розвитку суспільства. Тому орієнтація на потреби кожної конкретної дитини має стати основною складовою ідеології сучасної освіти. Це важлива умова для кращого, перспективного майбутнього України, яке достатньою мірою відповідатиме сутності народу, гідно представлятиме державу у Європі, і світі.

5. Сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні закладу освіти.

Особливого значення В.О. Сухомлинський надавав природі як виховному засобу. «Я прагнув до того, щоб перед тим, як відкрити першу книжку, прочитати по складах перше слово, діти прочитали сторінки найпрекраснішої у світі книги – книги природи», – наголошував педагог... Кожна мандрівка в природу – урок мислення, урок розвитку розуму» [7]. Природа – це джерело доброти. Пізнання її – це засіб виховання у маленького індивіда загальнолюдських цінностей. З кожним днем значного впливу набуває віртуальна сфера, куди входять телекомунікаційні технології (віртуальна комунікація). Сучасна освіта передбачає розвиток компетентностей учнів у всіх цих середовищах. Саме педагоги можуть і мають створити освітньо-виховний процес таким, щоб навчити молоде покоління володіти засобами,

адекватними цим середовищам, навчити «співробітництва» з ними відповідно до індивідуальних та вікових особливостей вихованця.

Значення філософії освіти нині посилюють багато вагомих і об'єктивних причин, серед яких основними є потреба осмислення проблемного стану сучасної системи вищої освіти, актуальність нових загальнолюдських цінностей, необхідність створювати додаткові спеціально організовані системи та можливості для передачі культурного досвіду, орієнтації й коригування освітнього процесу.

Сучасна українська соціокультурна реальність зумовлює необхідність значних змін у напрямках розвитку освіти як механізму розвитку людини, істотними серед яких є: пристосування системи освіти до освітніх, соціокультурних і духовних потреб особистості (людське життя – найвища цінність); поліваріативність закладів освіти, установ, систем (національна школа, навчальні заклади стаціонарного, заочного, міського, сільського, спеціального типів), неформальна освіта й самоосвіта; нові відносини між освітою та суспільством (швидке й ефективне задоволення потреб українського суспільства, демократизація суспільного життя через освіту, забезпечення свобод і прав людини тощо); подолання міжнародної ізоляції, входження в європейський і світовий освітянський простір; зростання ролі та значення загальнолюдських цінностей як критеріїв результативності освітянської діяльності. Ці й інші тенденції відображають складний шлях реформування системи освіти в Україні, піднесення її рівня до рівня світового, вимог демократичних змін в українському суспільстві, посутньо допомогти у вирішенні яких і покликана філософія освіти.

Система сучасних філософських досліджень у галузі вищої освіти України може вирішити низку проблем методично-методологічного характеру: 1) гуманістично-культуротворчий потенціал філософії в системі освітньо-виховного процесу; 2) філософсько-психологічно-педагогічні шляхи до формування світогляду особистості як інтегрованого утворення; 3) змістове наповнення філософського знання в системі світоглядних орієнтацій особистості

майбутнього фахівця залежно від фаху та спеціалізації; 4) гуманізація й гуманітаризація української вищої освіти як основний чинник особистісного самовираження та самореалізації майбутнього фахівця; 5) методологічні орієнтири ціннісно-нормативної моделі світогляду майбутнього фахівця; 6) розроблення нових концепцій філософії освіти й технологій формування ціннісного нормативного світогляду особистості тощо [2, с. 136].

Пошуки нової парадигми вищої освіти нині підпорядковуються використанню доробку видатних педагогів у вітчизняному просторі, де особливого звучання набуває впровадження європейських цінностей.

У нашій державі проходить зміна морального статусу особистості та її ціннісних орієнтацій, оскільки просування Європейського Союзу на схід Європи спричиняє поширення пануючих на цій території моральних засад, і наслідки впливів на вітчизняний освітній простір будуть ще довго даватися взнаки, зокрема через відставання в інформаційному просторі й методологічну кризу у сфері гуманітарних наук.

У зв'язку із зазначеними тенденціями розвитку суспільства виникає потреба, по-перше, в обґрунтуванні актуальності гуманістично-культуротворчого потенціалу філософії освіти в сучасному соціокультурному просторі, по-друге – в аналізі взаємоперетину філософії освіти й виховання в теоретичній реконструкції форм і способів спілкування поколінь, по-третє – в окресленні філософсько-психолого-педагогічних підходів до формування світогляду особистості нового типу (практичного, планетарно-космічного).

Отже, спираючись на концептуально-методологічні підходи до формування нового світогляду сучасної особистості у школі, зазначимо: філософія освіти висуває нові орієнтири для організації системи освіти на основі вже відомих вчень, визначає нові ціннісні ідеали, обґрунтовує нові проекти освітніх систем і нові спрямування педагогічної думки. Теоретичне й практичне значення цієї науки та її місія полягають в обґрунтуванні й запровадженні таких вітчизняних концепцій освіти, які дозволять використовувати філософські знання як інструментарій для формування світогляду з прагматичним спрямуванням

на соціальний і педагогічний результати (формування людини майбутнього, здатної забезпечити виживання цивілізації та людства в цілому). Саме філософія освіти покликана зорієнтувати й наповнити педагогіку новими знаннями, методами, способами, завдяки яким новітні освітньо-виховні методики втілюватимуться в практику формування духовного світу сучасного покоління. Для національної системи філософії освіти педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського має неоціненне значення, яка ставить за мету цілеспрямований, систематичний, регульований педагогічний вплив, розрахований на прищеплення вихованцям любові до України, української мови та культури, утвердження в їхній свідомості відчуття етнічно-національної, духовної й мовної єдності. Нова українська школа вибудовує свої принципи на філософії родинності, створює мікроклімат, пронизаний цінностями здорової, завжди еволюціонуючої сім'ї, що забезпечує найкращі умови для становлення особистості учня. Нова українська школа має утверджуватися духовною і турботливою. Це не лише забезпечення права дитини на здобуття освіти, а й сприяння її загальному культурному розвитку, що забезпечує рівні можливості для розвитку здібностей і творчого мислення, усвідомлення моральної й соціальної відповідальності, утвердження громадянина України.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Філософія освіти / В. Андрущенко, В. Лутай // Енциклопедія освіти. – Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком Інтер. – 2008. – С. 960–980.
2. Берегова Г. Актуальність філософських досліджень у системі вищої освіти України/ Г. Берегова// Наукові записки. Серія «Філософія». – Вип. 11. – Острог. – 2013. – С. 136.
3. Герасимова Г.П. Сухомлинський Василь Олександрович. Енциклопедія історії України: у 10 т. К.: Наук. думка, 2012. Т. 9. С. 913.

4. Іонова О.М. Співзвучність педагогічних поглядів Р. Штайнера і В. Сухомлинського. *Педагогіка і психологія*: Зб. наук. праць. Харків: ХДПУ, 2004. Вип.25. С. 29–38.
5. Український вибір: виклики та перспективи. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: «КОД», 2018. Вип. 172.
6. Україна на шляху реформ: освітня реформа в контексті ідеї Нової української школи: прес-дайджест. 3 кв. 2018 р. / КЗ «ЗОУНБ» ЗОР, Від. наук. інформації та бібліографії; [підгот. Ю. Щеглова; ред. Т. Пішванова]. Запоріжжя: [ЗОУНБ], 2018. 32 с.
7. Сухомлинський В.А. Серце отдаю детям. Киев: Рад. школа, 1971. 243 с.
8. <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>